

Валериј СОФРОНИЕВСКИ

РЕЦЕПЦИЈАТА НА АЈСОПОВСКИТЕ БАСНИ ВО МАКЕДОНИЈА ПРЕД И ВО ВРЕМЕТО НА ПРЕРОДБАТА

Првите контакти на македонските Словени со ајсоповските басни веројатно биле остварени веднаш по нивната христијанизација и вклучување во културниот и просветен развој на Византиската Империја. Запознавањето со темите и содржините од овие басни, поради слабите образовни системи, пред сè се одвивало преку усната традиција. Со појавата на првите епископии и, во нив, создавањето на црковно-религиозните христијански општини, просветата и образованието се преселиле во овие институции, кои играле важна улога во тогашниот црковно-просветен и културен живот.¹ Во процесот на образованието, покрај религиските содржини, бездруго, селективно и адаптирано, биле вклучени и морализаторските теми од ајсоповските басни, како помошно и прикладно средство во етичкото обликување на личноста кај децата. Податоци за овие состојби немаме, меѓутоа може лесно да ги претпоставиме, доколку во размислувањата сме водени од општиот духвен и книжевен развој на византиската културна хегемонија. Со паѓањето на Македонија под турска власт, Охридската архиепископија ја зачувала автокефалноста и ѝ биле оставени извесни права да може и понатаму непречено да ја врши својата црковно-просветна дејност, а црковните општини и понатаму егзистирале, зачувувајќи одделни црковно-просветни и општествено-културни самоуправни права.² Во текот на овој период, поради географската близина, постојано се чувствувале напливите на грчкото културно влијание, што не останало без траги и во процесот на наставата и образованието. Циркулацијата на грчки книги на овие терени, обезбедувала контакти и континуирано запознавање со ајсоповските басни, како прикладна лектира за сите возрасти.

Употребата на грчките книги станала поевидентна по укинувањето на самостојноста на Охридската архиепископија, во 1767 годи-

1. Александар Трајановски: *Црковно-училишните општини во Македонија*, Скопје, 1988, стр. 37-41.

2. Ibidem, стр.42

на, кога на овие терени се засилила грчката културна, црковна и книжевна пропаганда, и, кога во речиси сите градови на Македонија почнале да се основаат школи на грчки јазик, со грчка наставна литература и програма, во која Ајсоповските басни, напоредно со другите дидактички раскази и сентенции, биле застапени како најпригодна форма за воспитување. Во почетокот басните на Ајсоп биле користени претежно во грчките школи, вклучени, како задолжителна лектира во наставната програма на речиси сите училишта, а подоцна, кога биле отворени словенските школи тие зазеле соодветно место во наставата и на овие школи.³ Нивната употреба се ширела преку ракописни и преку печатени текстови, или на грчки јазик или на некој од словенските јазици, во стихови или во проза.

До 60-тите година на XIX век во македонските училишта и цркви, како надополнување на недостаточните црковно-училишни помагала на македонски јазик, главно се ползувале грчки, српски, бугарски, па и руски учебници и книги.⁴ Меѓу нив бездруго се наоѓале и басните на Ајсоп, во оригинал или преведени на некои од тие јазици. Првите словенски учебници и книги на овие простори се појавиле во втората четвртина на минатиот век и доаѓале од Србија, единствената од словенските земји на Балканскиот полуостров која во тоа време имала своја држава и организиран политички и просветно-културен живот.⁵ Напоредно со пристигнувањето на српски учители што ја организирале наставата според српските наставни планови и програми, во овој период почнувале да се донесуваат и српски учебници и книги.⁶ Меѓу нив се наоѓале и разни буквари и читанки за малите деца,⁷ во кои традицијата на ајсоповските басни заземала видно место низ текстовите. Поради познатите општествено-политички превирања на

---

3. Во македонските интелектуални кругови секогаш имало разбирање за културата, јазикот и книжевноста на Грците. Така на пример, Димитрија Миладинов „и покрај тоа што ја сознавал опасноста од (новиот хелинизам) и бил меѓу првите поборници за воведувањето на мајчиниот јазик во училиштата, го препорачувал грчкиот како наставен јазик во гимназиите, сметајќи дека преку него учениците најдобро ќе вникната во убавината и идејната содржина на грчките класици и најбргу ќе ги најдат таму оние идеи и форми, блиски или идентични со нивните сопствени ставови и перспективи“ (Елена Зографска, „Односот на Македонските преродбеници кон старогрчката литература“, *Жива Анџика*, XXVIII, (1978), 1-2, стр. 234).

4. А. Трајановски, *op.cit.*, стр. 315

5. Ристо Кантарџиев, *Македонскиот преродбенско училиште*, Скопје, 1985, стр. 132

6. Меѓу српските изданија од овој период на Ајсоповите басни и неговиот легендарен животопис, ги среќаваме делата на: Јован Миоковиќ, *Житије Езойово с природатаком неколику басней из преводе ѝ.Серџа Волчкова*. Преведено со Росијскаго на Славено-Сербскій јазык. В Будиме писм. кр. Всеуч. Унгар 1814, стр. 126, 8⁰; Исидор Стојановиќ, *Нравоучителне басне у стихови*. У Будиму писмени кр. Свеучилишта Пештанског, 1833, стр. 126+4(непаг.) 8⁰; *Критично житије баснојвораци Езоя и њаговѝ басниѝ* - превел Вукашин Радишиќ, во Гласник Друштва српске словесности, св. IV, Београд, 1852, стр. 32-33. (Наведено според студијата на В. Тушевски, „Изворот на една македонска народна приказна“, *Годишен зборник на Филолошкиот факултет на Универзитетот - Скопје*, кн. 5, 1979, стр. 254, фус. бр.9)

7. Р. Кантарџиев, *op.cit.*, стр. 133-135

овие простори во минатиот век, и бугарската културно-просветна инфлуенца, покрај српската, меѓу првите се наметнала според својот интензитет, како замена на дотогашното силно грчко влијание во процесот на образованието. Со цел - засилување на бугарското влијание во Македонија, во средината на XIX век, во нашите краишта бесплатно се испраќале бугарски учебници; меѓу нив се наоѓал и бугарскиот буквар од Петар Берон⁸ (Буквар с различни поучения, Брашов, 1824), во кој биле вклучени преводи на 18 Ајсопови басни. Покрај овој буквар,⁹ на овие простори свое место зазеле и преводите на ајсоповските басни¹⁰ на Н. Бозвели и Ем. Васкидович,¹¹ Петко Р. Славџков,¹² Ј. Емануилович¹³ и Р. Попович.¹⁴

Податоци за употребата на Ајсоповите басни по школите наоѓаме во кондиката на црквата Свети Ѓорѓија во Струга каде, на грчки јазик, на 1 мај 1840 год. е забележано следното; "На крајот од краиштата, во текот на 1839 година, кон крајот на месец септември, Димитрија Христо Миладинов од Струга, затече грчки учител, непотребен трут, товар на заемјата, бесполезниот Конон Киче од Белиград (т.е. Бераг, Албанија), чии ученици, коишто се учеа на грчки, не ја поминуваа бројката од пет, изучувајќи ги Ајсоповите басни."¹⁵ Според омаловажувачкиот тон што провејува при крајот на посочената реченица, може да се воочи не само елементарноста во употребата на Ајсоповите басни по школите, но и примарното место што тие „нормално“ го заземале во сите школи. Во истото училиште, во 1839 година, и Димитрија Миладинов со учениците го обработувал и толку-

8. Во едно писмо на В. Мачуковски до С. Верковиќ, Венијамин се задржува на средбата со П. Берон во Париз, велејќи дека Берон му дал од „сочиненијата му по неколку екземпљари да раздадам даром по Българитее“. (Документи за българското възраждане от Архива на Стефан И. Веркович, 1860-1893, София: БАН, 1969, 80. док. бр. 50; види и Х. Андоновски: *Егејска Македонија*, Скопје, 1951, стр. 95). Дека овој буквар се наоѓал и во рацете на други преродбенски дејци, говори писмото на Мачуковски до Верковиќ, во кое се вели: „Дингов (Ѓорѓи Х. Динката, н.з.) има *Dèluge* и од други съчиненија Беронови“. (Научен архив при БАН, София, Архив на Ст. И. Веркович, писмо бр.1032; спорд сигнатурата во 1962 год.)

9. Примерок од еден *Букварь болгарский, За началниѣ-ѣе сучилища*, Цариградъ, 1849, се наоѓа во библиотеката при Катедрата за македонска книжевност и јужнословенски книжевности на Филолошкиот факултет во Скопје. Од вкупно триесет и две страни, колку што има овој буквар, четири (од 11 до 14 стр.) опфаќаат преводи на ајсоповски басни (*Басни Есойови*).

10. Најран бугарски превод на Ајсоповите басни прави Софрониј Врачански во својот ракописен зборник од 1802 год., познат какао Втор видински зборник. Покрај басните на Ајсоп (144) таму Софрониј го преведува и зборникот индиски раскази *Баснословение Синийшии философа*, чие што влијание е засведочено и во македонската народна проза.

11. Во вториот дел на *Славеноболгарское детвооустѣво* (Крагуевац, 1835 г.) тие публикуваат 20 Ајсопови творби.

12. Неговото дело *Езойови басни* (Букурешт, 1852), вклучувало 140 басни, меѓу кои некои и од други автори.

13. *Басни Есойови*, Белград, 1852

14. *Есойа фригійскаго баснојтворца басни или ѝриказни*, Белград, 1854

15. Наведено според коментарите на Гане Тодоровски кон книгата *Песни* на К. Миладинов, Скопје, 1986, стр. 50.

вал Ајсопа.¹⁶ Кузман А. Шапкарев, во својата најрано напишана автобиографија укажува дека и во охридските училишта Ајсоповите басни, односно „приказни“, биле во составот на наставната материја:¹⁷ „В петте години¹⁸ што се учих в това влашко училиште при вујка ми Јанакија изучих псалтир, после елински уроци - приказмите Есопови, христоматијата Фармакидова...“. Околу 1849-1852 година, учителот Никола Христович Тонцаров, во Кустендил, покрај останатите предмети, во наставната програма го вовел и толкувањето на Ајсоповите басни.¹⁹ Хр. Чочков, во својот труд за градот Велес, пишува дека басните на Ајсоп биле задолжителна лектира во велешките училишта, во првата половина на XIX век.²⁰ Во 1857 година во скопското (македонско) училиште во кое што работел Ј.Х.К. Џинот биле „толкование басне Езопове от славянски просто...“.²¹

Популарноста на Ајсоповите басни во Македонија се потврдува и со нивното присуство во рафтовите од библиотеките на некои наши книгољупци од XIX век. Воопшто, интересот за родот на басните бил многу голем. За ова, меѓу другото, сведочат податоците врзани за името на големиот просветољубив Велешанин и основач на првата библиотека во Велес (околу 1832 г.) - Ангелко Палашов. Посредно, преку списоците на претплатниците за одредени книги, дознаваме дека А. Палашов бил претплатен на книгата на Исидор Стојановиќ *Нравоучиџелне басне у сѣихови* (Будим, 1833г.);²² во библиотеката тој ги имал и овие дела на кои што бил претплатен: *Писма Досиџеа Обрадовића* (Будим, 1827 г.) и *Сѣихоџворенија*²³ од Лукијан Мушицки²⁴

16. Ив. Хаджов, *Брајќа Димитџер и Конџтанџин Милаџинови*, Софија, 1944, стр. 25-26.

17. *Кузман Шайкарев* (избор), приредил д-р Томислав Тодоровски, Скопје, 1984, стр.63.

18. Од 1843 до 1848 (заб. на авт.).

19. Ёрдан Иванов, *Северна Македонија*, Софија, 1906, стр. 370.

20. Хр. Чочков, „Град Велес“, *Учебноџто дело во револуционерниџте борби*, Софија, 1929, стр. 23.

21. Климе Џамбазов, „Борбата на Џинот за скопското народно училиште“, *Просветноџо дело*, Скопје, 1954, 9-10, стр. 588-589.

22. Во школската програма на Џинот, објавена прв пат во *Цареџрадски вестџник* бр. 68 од 1852 г., како учебник за средните деца бил наведен и еден *Буквар* сочинет од „Исидора Иџториописателџа и професора дружеџства Читалиџтно в Србиџ“, кој е всушност Исидор Стојановиќ.

23. Еден примерок на ова дело (од 1840 г.) се наоѓа во библиотеката при Катедрата за македонска книжеџвност и јужнословенски книжеџвности на Филолоџкиот факултет во Скопје.

24. Лукијан Мушицки, големиот заљубеник во класичната мисла а особено во Хоратиј и Лукијан; кога се замонаџил, го зел името на познатиот сатиричар од Самосата (чиџ што дела обилуваат со ајсоповски басни), кого во тоа време со уживање го читал. Во податоците за Џинот се споменува дека овој наш преродбеник имал направено 100 страници превод од текстовите на овој претставник на „втората софистика“, што во 1859 г. му го понудил на „Цариградски вестџник“ за објавување. (Х. Поленаковиќ, „Јордан Џинот - преведувач на Софокле“, *Во екоџ на народноџо будење*, Скопје, 1989, стр.121; Е. Зографска, „Антиката во делото на Џинот“, *Прилози на МАНУ - Одделение за лингвистика и литературна наука*, VIII, (1983) 1-2, Скопје, стр. 89-97). Покрај басните на Ајсоп и Лукијан бил изучуван во школите низ Македонија. Во една македонска приказна од Малешево искористен е еден мотив од Лукијановите *Вистџиниџти џриказни*,

(кн. III, 1838 г.).²⁵ Големiot српски баснописец и преведувач на Ајсоповите басни - Доситеј Обрадовиќ бил многу читан од нашите луѓе, како на терените во Македонија, така и надвор од неа, особено во Србија. За ова ни говори и списокот од неколкумина Македонци кои живееле во Србија и биле претплатени на Доситеевите *Басни* (Београд, 1833): „Г. Пантелија Х. Стоиловиќ, конзул Београдски, Г. Анастас Христодуловиќ, куп. и жит. Београд. рожд. у Џесалонику, Г. Никола Дука Бешиќа, куп. и жит. Београд. рожд. у селу Любанцу, у Наи Скопљанској, Г. Јован Коста Поповиќ, куп. и жит. Београд. рожд. у селу Любанцу, у Наи Скопљанској.“²⁶ Најстариот податок за влијанието на Доситеј кај Македонците го имаме во еден запис, сторен на еден егземплар од „Огледало“ (егземпларот е во сопственост на Народната библиотека во Софија), преку кој се гледа дека нашиот книжевен трудбеник Кирил Тетоец Пејчиновиќ веќе ги познавал Доситеевите дела.²⁷ За големата приврзаност и виосхитеност на нашиот просветител Ј.Х.К. Џинот со делото и мислата на Доситеј Обрадовиќ многу е говорено и пишувано; во еден свој труд Х. Поленаковиќ²⁸ укажува и на изворот што го користел Џинот при составувањето на својата *Таблица прваја* - Доситеевата *Ижице први дарови*. Имајќи ја предвид целата твореча, просветителска и учителска дејност на Џинот, во која се евидентни неговите дидактичко-морализаторски тенденции, многу лесно може да насетиме колкаво внимание овој преродбеник посветувал на употребата на басните во својата наставна програма. Неговата љубов кон класиката²⁹ само ги потврдува претпоставките дека во образовната работа со децата се служел со античката басна, особено со ајсоповската. Една дијалогска сцена од неговите драмски поставки што ги изведувал пред учениците и нивните родители, носи наслов *Басна*³⁰. Фабулата на оваа „басна“ е всушност еден мотив од народните приказни за „двајца лажговци“, контаминиран со мотивот за „слепиот и сакатиот“ (АТ 1577А). Иако целата композиција на оваа куса драмска творба е многу наивно и невешто обликувана, нејзина-

и тоа оној за бунарот во царскиот дворец, што бил покриен со огледало во кое може да се види сè што се случува во светот. (Кирил Пенушлиски, „Грчкото влијание врз македонскиот фолклор“, *Обрани фолклористички трудови*, том I, Скопје, 1988, стр. 79.

25. Ванчо Тушевски, „Ангелко Палашов и неговата библиотека“, *IV Научен собир: Библиошкарскиот во Велес и велешко*, Друштво за наука и уметност - Титов Велес, 1991, стр. 53-58.

26. Х. Поленаковиќ, „Доситеј Обрадовиќ кај Македонците“, *Книжевно-историски ирилози*, Скопје, 1989, стр. 493.

27. Х. Поленаковиќ, *Страници од македонската книжевност*, Скопје, 1969, стр. 166-167.

28. Х. Поленаковиќ, „Изворот на Таблица прваја од Јордан Хаџи Константинов Џинот“, *Во екои на народној бурење*, Скопје, 1989, стр. 59-74.

29. За ова опсежни податоци изнесува Ванчо Тушевски во својата докторска дисертација *Јордан Хаџи Константинов - Џинот; животи и дело* (во ракопис), одбранета 1989 год. на Филолошкиот факултет при Универзитетот во Скопје, стр. 89-120 и passim.

30. Печатено во *Цареџарски весник*, бр. 190 од 1854 г.

та цел била јасно предочена со наравоучението до публиката за која била наменета.

Покрај посредното користење на Ајсоповите басни, од овој период среќаваме и сосема конкретни известувања за нивната циркулација меѓу интелектуалните кругови и пошироката читателска јавност на просторите во Македонија. Така, на пример, до нас е сочувано едно издание од Ајсоповите басни во остатоците од библиотеката на Јордан Хади Константинов Џинот, за кое приказ даде нашиот учен Ѓ.Шоптрајанов.³¹ Книгата од библиотеката на Џинот, која во оваа студија е опишана под број 93, донесува еден цртеж на Ајсоп, со куса стихотворба на грчки јазик, во која се дадени некои биографски податоци за Ајсопа.³² Во оставнината на библиотеката на Џинот постои и едно дело од „таткото на српскиот театар“ - Јоаким Вуиќ: *Увеселилелне басне Какасена сина глуйгог Бершолдина* (од 1809 г.)

Басната, како многу популарен книжевен род била распространета и негувана низ многу европски култури и народи. Да се мисли и тврди дека влијанието што таа го вршела на македонска почва доаѓало единствено од Грција, би било нескромно и невестинито. Разните одгласи што басната ги имала во книжвностите на одредени нации доаѓале, посредно или непосредно, и од овие простори, сообразно со условите и интензитетот на циркулацијата на книгите во Македонија и преводната дејствителност на скромната книжевна активна. При крајот на првата половина на XIX век на овие простори почнала да навлегува и руската басна (Ломоносов, Кантемир, Сумароков и особено Крилов). Во таа смисла интересно е да се спомнат првите преводи на македонски јазик од творештвото на најпознатиот руски баснописец Иван А. Крилов, направени кон средината на минатиот век. Препејувачот на овие (три) басни е нашиот истакнат поет и руски дипломат - башиноселецот Андреја Д. Петковиќ. Првата басна преведена на македонски јазик е *Враня в ѝавуновы ѝера*³³ и претставува препев од басната *Ворона*³⁴ на И. А. Крилов. Во една забелешка што се наоѓа пред басната (која е, всушност, една илустрација - сатира, насочена против непријателите на првиот „бугарски“ владика Партенија Зографски, особено против Драги Цанков) изнесена е содржината на една друга басна, таа за жабите кои барале цар, па го добиле жеравот, кој за секое јадење проголтувал по неколку

31. Ѓ. Шоптрајанов, „Библиотеката на Ј.Х.К. Џинот“, *Годишен зборник на филозофскиот факултет во Скопје*, кн. II, 1949, стр. 88. За овој цртеж, како и за текстот под него, подетално реферира В. Тушевски во спомената студија на стр. 256-258.

32. За ова види Х. Поленаковиќ, „За библиотеката на Џинот“, *Во екош на народношо будење*, Скопје, 1989, стр. 213.

33. *Цариградски вестник*, X, бр. 462 од 19. XII. 1859.

34. И оваа басна своите корени ги влече од неколку ајсоповски: *Чавка и був*, *Чавка и пшеница*, *Чавка и гаврани* и *Чавка и жулаби*.

жаби, па жабите се кренале против него. Не навлегувајќи во политичките конотации што ги содржи оваа споредба, би го споменале изворот кој се наоѓа во Ајсоповата басна за *Жабитие шито барале крал*, модифицирана на разни начини низ вековите. Втората басна, препеана од Криловата *Дерево*, носи наслов *Младо дрвце* и е објавена само еден месец по печатењето на претходната³⁵. Таа била посветена на бугарскиот трговец во Одеса Н. М. Тошков, кој финансиски ги помагал школите во Бугарија и Македонија. Третата - *Сочиниџел и разбојник* е препев на истоимената басна на Крилов - *Сочиниџел и разбојник*³⁶. Оваа басна, која, своевременно, предизвикала остри полемики во француската книжевна критика, бидејќи се помислило дека е насочена против Волтер, претставува едно судење во подземниот свет на некој разбојник и на некој писател. казната за писателот е многу пострашна бидејќи неговите грехови „на земјата“ продолжуваат и по неговата смрт; неговите „грешки“ во пишувањето, и кога тој ќе умре, не престануваат да бидат причина за разни злодејанија меѓу луѓето.

Андреја Д. Петковиќ при преведувањето на овие басни се однесувал доста слободно кон оригиналот, внимавајќи да ја сочува основната смисла и порака, но во исто време и да биде прифатена од читателот, пред сè македонскиот, за кого, во прв ред, и била наменета³⁷. Барајќи соодветни, прифатливи решенија, одбегнувајќи го ропското држење до оригиналот, прилагодувајќи се кон разбирањата на македонскиот читател, тој го проширувал текстот, испуштал одделни детали и зборови или ги заменува со изрази својствени на македонскиот јазик. Испеани со лесен стил, на убав народен јазик, со метрика на народната поезија, се чини А. Д. Петковиќ во голема мера успеал да го доближи духот на Криловите басни до срцето на македонскиот читател³⁸.

За раширената употреба на Ајсоповите басни во Македонија говори и фактот што и денес имаме сочувано зборници од овие басни кои најверојатно биле користени по школите. Х. Поленаковиќ во својот труд *Досиџеј Обрадовиќ кај Македонциџе*³⁹ дава приказ на еден ваков сочуван ракописен зборник со 15 ајсоповски басни (и една што не е ај-

35. *Цареџрадски вестник*, X, бр.467 од 23. I. 1860

36. *Цареџрадски вестник*, X, бр.479 од 16. VI. 1860

37. Во македонската книжевна традиција од XIX век постојат примери кои укажуваат на обиди за пројавување на нашите литерарни дејци и преку родот на басната. Вреди да го споменеме насловот на еден од првите текстови на охриданиецот Ефтим Спространов, стихуваната басна *Волкој и мачорой Лиско*, напечатена вра страниците на списанието „Лоза“, во кн. I од 1892. (Гане Тодоровски: *Македонската џравосџоина*, Скопје, 1985, стр. 350).

38. Повеќе за ова кај Х. Поленаковиќ, „Првите преводи на И. А. Крилов на македонски јазик направени од Андреја Д. Петковиќ“, *Во екџот на народноџо будење*, Скопје, 1989, стр. 298-318.

39. Х. Поленаковиќ, *Книжевно-истџориски џрилози*, Скопје, 1989, стр. 488-505.

соповска), кој се наоѓа во библиотеката на Катедрата за македонска книжевност и јужнословенски книжевности при Филолошкиот факултет во Скопје (Ин. бр. 4006). Како што наведува Поленаковиќ, станува збор за една ненасловена тетратка од 20 листа со Ајсопови басни, пришиена врз еден зборник од ракописни богослужбени состави на грчки и црквенословенски јазик. Според еден запис на грчки, кој се наоѓа под еден цртеж на вториот лист од зборникот, дознаваме дека негов сопственик бил дидаскалот Трајко Јоан од Штип. Врз база на двете наведени години во зборникот и специфичната брзописна кирилица, со која тој е пишуван, може да се определи и времето на настанувањето на ова дело - првата четвртина од XIX век. И покрај тоа што со сигурност не може да се утврди кој е преведувачот на овие басни, штипскиот ракопис останува досега најстар познат македонски превод на Ајсопа. Во него, како што наведува Поленаковиќ, се дадени преводите на ајсоповските басни, кои, нумерирани според збирката на К. Халм, ги носат броевите: 8, 14, 31b, 44, 126, 218, 226, 231, 270, 279, 303, 331, 329, 334 и 398. Споредувајќи го овој ракопис со збирката на Д. Обрадовиќ, авторот на оваа студија претпоставува дека изворот на преведените басни се наоѓа токму кај Доситеја, што не е неверојатно, со оглед на присуството на неговото книжевно дело на просторите на Македонија во минатиот век.

Во смисла на досега кажаното, очигледно е дека постои одреден континуитет во рецепцијата на ајсоповските басни во нашата традиција. Почетоците на оваа рецепција се замаглени од вековите, но без друго се многу рани и датираат од времето кога сè уште не постоеле преводи на некој од словенските јазици. Прелевањата на ајсоповската „граѓа“ се вршела постепено, преку разните некнижевни облици од нејзиното егзистирање, во бројните усни проповеди и морализирања на црковните претставници, контаминирани со примери од ајсоповските поучителни творби, во циркулирањето на расказниот материјал, испреплетен од незнајкаде со ајсоповски теми и мотиви, со изворна и „туѓа“ провениенција. Нивната целисходност не останала незабележана ни од првите учители-педагози, па така, широко навлегла и во училишните наставни програми, како прв чекор кон етичкото оформување на детската личност. По книжевен пат, тие продираше на разни јазици и во разни облици, во составот на „високата литература“ и низ неафирмираните анонимни текстови во вид на мешовити зборници или поодделни творби со популарни содржини. Секако, нивното влијание најсилно се почувствувало во деветнаесеттиот „преродбенски“ век, кога и на овие простори зајакнала просветителската дејност, па овие басни нашле соодветно место во букварите, хрестоматиите и школските учебници, а печатените ајсоповски збирки дошле до рацете на широка-

та читателска публика. На овој начин, полека, но сигурно бил трасиран патот што го овозможувал пренесувањето на ајсоповските басни во раскажувачкото ткиво на нашата усна книжевност, во кое тие, небаре своеродни, сраснале и во традицијата заживеале, станувајќи неоткинлив дел од богатото македонско фолклорно наследство.

Valerij SOFRONIEVSKI

THE PENETRATION OF AESOPIAN FABLES IN MACEDONIA

(Summary)

The penetration of Aesopian fables in Macedonia is very distinctive because of its geographic closeness and its specific historical development. However, it is obvious that there is a certain continuance in the reception of Aesopian fables in our tradition.

The beginnings of this reception are unclear, but there is not doubt they are old; since the time when there were still no translations in any of the Slavic languages. The transferring of Aesopian plots was gradual; starting with various non-literary forms of its existence, continuing through school curricula and readings. By means of literature, they penetrated in different languages and in various forms, as part of the „high literature“ and through non-refined anonymous texts such as mixed collections of tales or separate literary creations with popular contents. Their influence was felt most in the nineteenth „revivalism“ century - time when the educational activity in these areas became stronger, so that these fables found their suitable place in elementary readers, textbooks, and schoolbooks and printed collections of Aesop's fables came in the hands of the reading public. This study follows and summarizes all the existing data referring to the ways and manners of their infiltration in Macedonian literary thought.